

מדינת ישראל

משרד האוצר - אגף תקציבים

ט"ו/שבט/תשפ"ה
13/2/2025

לכבוד:
היועצת המשפטית של ועדת החוץ והביטחון
עו"ד מירי פרנקל-שור

שימוש בסנקציות כלכליות במסגרת חוק שירות הביטחון (תיקון מס' 26)

— עמדת אגף התקציבים

לאור פנייתך לקבלת עמדתנו המקצועית בנושא השימוש בסנקציות כלכליות במסגרת מתווה הגיוס עבור גברים חרדים לצה"ל, ובהמשך לצורך בגיבוש תשתית עובדתית ומקצועית לקראת גיבוש הסדר חדש, להלן תוצג עמדת אגף התקציבים באשר להיבטים הכלכליים של העקרונות הנידונים כעת בדיוני הוועדה, ובפרט לנושא הסנקציות הכלכליות שבעניינן ביקשת התייחסות מפורטת.

כפי שצינתי בדברי בוועדה ביום 27 בינואר 2025, להסדרים החוקיים שנידונים בימים אלה בנושא הגיוס לצה"ל ישנה השפעה כלכלית משמעותית שעיקרה בשני היבטים מרכזיים: ראשית, היקף גיוס המילואים הרחב המטיל נטל כלכלי כבד על המשק, הנובע מהיעדרותם הממושכת של משרתי המילואים משוק העבודה. שנית, האופן שבו הסדרים אלה צפויים להשפיע על השתלבות אוכלוסיית הגברים החרדים בשוק העבודה. מתוקף השפעות אלה, ובעקבות בקשת הוועדה, להלן מוצגת עמדתנו בנושא.

אפתח ואציין כי במסגרת סוגיות מדיניות רבות הנמצאות על שולחנה של ועדת החוץ והביטחון, חברי הכנסת נדרשים להכריע בין תכליות שונות שלעיתים עשויות לסתור זו את זו, כאשר במקרים רבים קיימות תכלית כלכלית ותכלית ביטחונית המתוות דרכי פעולה מנוגדות. כך היה בעבר בדיונים לעניין הארכת שירות החובה, הארכת שירות המילואים, הגדלת תקציב הבטחון ועוד. ניתן היה לחשוב שגם כעת עומדת בפני מקבלי ההחלטות דילמה דומה, אולם אני סבור שלא כך הדבר. לטעמי, אנו עומדים בפני נקודת זמן ייחודית בהיבט זה, שכן במסגרת הסוגייה הנוכחית – מתווה הגיוס עבור גברים חרדים לצה"ל – קיימת התלכדות של שני השיקולים, המתווים את הצורך בכיוון פעולה החלטי וברור: הצורך המידי בהגדלת היקף המשרתים בשירות החובה בצה"ל כפי שיפורט להלן.

נציגי צה"ל השונים, ובראשם ראש אכ"א, הצהירו בדיוני הוועדה כי נוכח המציאות הביטחונית הנוכחית, ובעקבות היקף החיילים הרחב אשר הוצאו מכשירות מתחילת הלחימה, ישנו צורך מידי בהרחבת היקף משרתי החובה בכ- 10,000-12,000 חיילים נוספים בשביל לאפשר לצה"ל לעמוד במשימותיו השונות. בעת הנוכחית, צרכים אלה מקבלים מענה באמצעות גיוס משרתי מילואים המביא להיעדרותם משוק העבודה בהיקף נרחב, באופן שמייצר השפעה מאקרו-כלכלית שלילית. משרתי המילואים מתאפיינים בשיעורי תעסוקה ובשכר מהגבוהים במשק, והשתתפותם בשוק העבודה מהווה עמוד תווך מרכזי

בפעילות הכלכלית. כך, העלות הכלכלית עבור חודש של שירות מילואים בגין משרת בודד עומדת בממוצע על כ-50 אלף ש"ח.¹ לכן, במצב עולם בו משרתי מילואים רבים צפויים לשרת במשך 70-80 ימים בשנה, העלות המשקית צפויה לעמוד על מיליארדי ש"ח בשנה. בהמשך לכך, לצד הפגיעה ברמה המשקית, צפויה גם פגיעה כלכלית ברמת הפרט. פגיעה זו, נובעת מכך שייתכן שבעקבות ההיעדרות הממושכת משוק העבודה, משרתי מילואים יתקשו למצוא עבודה שהולמת את כישוריהם והעדפותיהם האישיות, לאור נטייתם של חלק מן המעסיקים להימנע מהעסקת עובד שצפוי להיעדר לפרקי זמן ממושכים. זאת, מעבר למחיר החברתי והמשפחתי הכבד הכרוך בשירות מילואים ממושך כאמור.

במקביל, הצורך במימון הוצאות הביטחון מדגיש את אחד האתגרים המרכזיים העומדים בפני הכלכלה הישראלית – אתגר שהיה נכון גם לפני המלחמה, אך נוכח כעת ביתר שאת: דפוסי ההשתתפות של גברים מהאוכלוסייה החרדית בשוק העבודה. דפוסים אלה, באים לידי ביטוי בשיעורי תעסוקה נמוכים (כ-54% אחוז) הנמצאים בסטגנציה במשך עשור, ובפערי שכר שמחריפים במשך השנים ועומדים על כ-50% ביחס ליהודים שאינם חרדים. לאור המגמות הדמוגרפיות, דפוסי התעסוקה והשכר של קבוצה זו צפויים להביא לפגיעה ניכרת בחוסנה של הכלכלה הישראלית בעשורים הבאים. לאור זאת, ונוכח האפקט הכלכלי השלילי שנבע מהסדרי גיוס קודמים, המציאות הכלכלית מחייבת כי מתווה הגיוס הנוכחי לא יכיל מנגנון שיביא לפגיעה שלא לצורך במאמצי ההשתלבות של אוכלוסייה זו בשוק העבודה. קרי, אין ליישם מודל שיביא לפגיעה בשוק התעסוקה מחד אך אינו משרת את מטרת הגיוס מאידך.

לאור זאת, ניסיון העבר, המבוסס על עשרות שנים בהם חלו הסדרי גיוס שונים, מלמד שגיל פטור גבוה אינו משרת את תכלית הגיוס אלא מהווה סנקציה על תעסוקה בלבד. זאת, מפני שעל אף שינויים משמעותיים שחלו בגובה גיל הפטור לאורך השנים, החל מגיל 24 ועד לגיל 35, ההסדר לא הביא לגידול בהיקף המתגייסים, כך שההנחה שמנגנון זה ישפיע באופן חיובי על היקפי הגיוס לצה"ל נסתרה באופן עקבי על ידי המציאות. יתרה מכך, יש לציין כי המנגנון אף עשוי לפגוע בתכלית זו, שכן הוא צפוי לדחות את גיוסם של הפרטים שכן יצטרפו לשורות הצבא לגיל מאוחר יותר, באופן שצפוי להפחית את היקפי הגיוס לתפקידים התואמים את הצרכים הביטחוניים כפי שהוצגו על ידי צה"ל.

לצד זאת, קביעת גיל פטור משירות בצה"ל – וודאי גיל גבוה – הינו צעד הפוגע באופן מפורש ביכולת ההתמודדות של המשק הישראלי עם המציאות הכלכלית הנוכחית. מנגנון זה, הטיל במשך שנים רבות משקולת כבדה על יכולתם של גברים חרדים להשתלב בשוק העבודה, באופן שמביא להשלכות רחבות היקף על הכלכלה הישראלית. לכן, יש להדגיש כי שימוש במנגנון אינו תורם לצורך בהגדלת היקף משרתי החובה בצה"ל, אך מייצר נזקים כלכליים ודאיים וארוכי טווח למשק. לכן, הימנעות ממנגנון שבו נקבע גיל פטור מהווה חסם להשתלבות בתעסוקה, או לכל הפחות קביעת גיל פטור נמוך, הינו צעד קריטי ומתחייב לבניית מתווה המספק מענה לצרכי הבסיס של מדינת ישראל בעת הנוכחית, ולהימנעות משימור התוצאה של 'הפסד כפול' בו חלק ניכר מהציבור החרדי לא גויס ולא השתלב בשוק העבודה.

¹ תמחור האלטרנטיבות להגדלת כוח האדם בצה"ל, אגף הכלכלן הראשי במשרד האוצר, 2024.

על רקע זה, נתבקשנו להתייחס לשאלת הסנקציות הכלכליות האפשריות להגדלת היקפי הגיוס לצה"ל מקרב אוכלוסיית הגברים החרדים. ראשית, אציין כי שאלה דומה הופנתה אלינו על ידי היועצת המשפטית של משרד הביטחון, עבורה סיפקנו עמדה המצורפת כנספח למכתב זה. נוכח התקדמות הדיונים בוועדה והצורך להעמיק ולדייק את המנגנונים הרלוונטיים, נציג כעת את העקרונות עליהם אנו סבורים כי יש לבסס את מנגנון הסנקציות הכלכליות, וכן נתייחס להצעת שר הביטחון בהקשר לסוגיה זו.

במטרה לממש מדיניות ממשלתית מסוגים שונים, אחד הכלים העומדים בפני קובעי המדיניות הינו השפעה על התנהגות באמצעות שימוש בתמריצים כלכליים. על כן, תמריצים כלכליים, וודאי סנקציות כלכליות, אינם מהווים מטרה לכשעצמם, אלא משמשים כאמצעי שתכליתו להניע לפעולה ולהביא לשינוי התנהגות בהתאם למדיניות רצויה. אם כן, בכדי ששינוי ההתנהגות הרצוי אכן יתממש, נדרש קשר ישיר בין פעולות הפרט להשלכות הנובעות מפעולות אלה, שכן בהיעדר קשר זה נפגע המנגנון הסיבתי המתמרץ את שינוי ההתנהגות. לכן, ככל וקיימים מצבי עולם בהם הפרט אינו נושא באחריות למעשיו באופן ודאי אלא מושפע מגורמים חיצוניים שאינם בשליטתו, הוא עשוי להימנע מעשיית הפעולה הרצויה, תחת האפשרות שההשלכות בהן יישא בעתיד יושפעו מהחלטות אותם גורמים חיצוניים ולא מהחלטותיו האישיות.

אישוש נוסף להנחה זו קיים במחקר הכלכלי, אשר מציע מגוון מודלים המבוססים על הנחות יסוד שונות, בניסיון לנתח את האופן בו צפוי פרט להתנהג בהינתן שיקולים כלכליים מגוונים.² עם זאת, הנחה משותפת למרבית המודלים במחקר הינה כי פרטים מקבלים החלטות באופן אופטימלי בכדי למקסם את התועלת האישית שלהם כפי שהם מגדירים אותה, תוך שהם מביאים בחשבון את המידע הזמין בעת קבלת ההחלטה. שימוש בהנחה זו, מלמד כי בהינתן הצורך לקבל החלטה האם להתגייס או לא להתגייס תחת מנגנון של יעדים קולקטיביים, התגובה הכדאית ביותר עבור הפרט הבודד תהיה להמתין לפעולת הפרטים האחרים, בשאיפה כי הסוגייה תוסדר מבלי שיידרש לבצע את המדיניות המבוקשת. זאת, מפני שבהינתן הסטטוס הנוכחי של גיוס גברים חרדים לצה"ל, ונוכח המורכבות בה נושא צעיר חרדי הבוחר להתגייס, הפעולה הרציונלית ביותר עבורו הינה להימנע מתשלום מחירים אישיים כל עוד קיים מצב עולם בו ניתן להימנע מהם. לדוגמה, שימור המנגנון המאפשר הימנעות משירות צבאי באמצעות פנייה למסגרת חליפית, תוך אפשרות להימנע מהחלת הסנקציה על הפרט, מייצר מערך תמריצים שצפוי להגדיל את מספר המשתתפים במסגרות אלה (במקרה הנוכחי – לומדים במוסדות תורניים) ולהפחית את מספר המשרתים בצה"ל.

לכן, כל מתווה המתנה את יישום הסנקציות הכלכליות בעמידה ביעדי גיוס קולקטיביים, המאפשר מצבי עולם בהם פרטים שאינם התגייסו אינם נושאים בסנקציות, צפוי לפגוע באופן ניכר באפקט הפוטנציאלי של המנגנון. מתווה מסוג זה, המותנה בהתנהגותם של קבוצת פרטים ולא של פרט בודד הינו מנגנון

² "The Economic Approach to Human Behavior", Gary S. Becker, 1976; "Prospect Theory: An Analysis of Decision Under Risk", Daniel Kahneman, Amos Tversky, 1979; "A Behavioral Model of Rational Choice", Herbert A. Simon, 1955; "Theory of Games and Economic Behavior", John Von Neumann and Oskar Morgenstern, 1944.

קולקטיבי, המחליש את הקשר הישיר בין פעולת אי-הגיוס לצה"ל ובין התוצאה האישית – ביטול זכויות לסיוע כלכלי ממשלתי. כפי שהוסבר, פרימת הקשר הסיבתי עלולה לבטל את התמריץ האינהרנטי הקיים במנגנון הסנקציות. לכן, שימוש במנגנון קולקטיבי צפוי להחליש באופן ניכר את האפשרות לכך שהסנקציות אכן יביאו לשינוי התנהגותם של הפרטים ולהגדלת היקפי הגיוס בפועל. הדבר שקול למקרה שבו יוגדר כי נדרש לגבות מס עבור הכנסתם של 50% מהפרטים המרכיבים קבוצה מסוימת בלבד, ללא הגדרה של הפרטים החייבים במס מתוך הקבוצה. במקרה זה, התמריץ של כל פרט בפני עצמו הינו לא לשלם את המס, אלא להמתין ולבחון האם סך הגבייה הנדרשת תתמלא באמצעות כספם של הפרטים האחרים בקבוצה.

בהמשך לכך, שימוש בסנקציות מוסדיות, במסגרתן מתקיימת שלילת תקצוב למסגרות תורניות כנגד אי-עמידה ביעדי גיוס צפוי לתרום לתמריצי הפרטים להתגייס לצה"ל באופן מוגבל ביותר, שכן גם במקרה זה מתקיים קשר עקיף בלבד בין פעולותיו של הפרט לתועלת ולנזק שהוא צפוי לשאת כתוצאה מהן. עם זאת, ניתן ליישם התאמות מנגנוניות שיאפשרו לצמצם את הפער בין החלטות הפרט וההשלכות הנובעות מהחלטות אלה, לרבות בחינה של יעדי גיוס ברזולוציה גבוהה יותר. לדוגמה, בחינת יעדי גיוס פרטניים ברמת הישיבה, שהיעדר עמידה בהם תגרור סנקציה כלכלית עבור המוסד הבודד.

עוד יצוין כי תמריצים כלכליים חיוביים לא צפויים להביא לשינוי התנהגות אפקטיבי בהיקף נרחב, שכן הן הספרות הכלכלית והן המחקר הכלכלי הנוגע לאוכלוסייה החרדית בישראל מלמדים כי מידת הוודאות בנוגע לאפקט של סנקציות כלכליות גבוהה באופן משמעותי מזה של מתן גמול חיובי. יתרה מכך, כבר כיום משרתים בצה"ל זכאים להטבות כלכליות רבות, אך לא ניכרת השפעה על שיעורי הגיוס של אוכלוסיית הגברים החרדים לצה"ל. לכן, ניתן להסיק כי מתווים שונים המציעים להרחיב את אותו גמול חיובי לא צפויים להביא לשינוי משמעותי במצב הקיים בהיבט זה.

בהמשך לכך, לאור הדחיפות במענה מידי לצורך בהגדלת היקף המשרתים, תנאי הכרחי נוסף הינו הימנעות מקביעת תקופות ביניים מסוגים שונים (תקופת הסתגלות, תקופת בחינה ועוד), שיעכבו את החלת המנגנון. יודגש כי מועד החלת הסנקציות צפוי להשפיע באופן מהותי על מועד שינוי ההתנהגות בפועל, כך שסביר כי דחייה של מועד זה תביא בהתאם לדחייה של הגידול הפוטנציאלי בהיקפי הגיוס.

על כן, בהתייחס לשני העקרונות שהוצגו, וכפי שפורט בהרחבה, אנו סבורים כי בכדי שמודל הסנקציות ייצר את האפקט המצופה ישנה חשיבות מכרעת לכך שהחלת הסנקציות האישיות לא תותנה באי-עמידה קולקטיבית ביעדי גיוס, אלא בסטטוס הגיוס האישי של הפרט בלבד. ככל ועמדה זו לא תתקבל, והחלת הסנקציות תותנה באי-עמידה ביעדים בהתאם לעקרונות שהציג שר הביטחון במכתבו ליו"ר הוועדה מיום 30 בינואר 2025, נדרש כי ברירת המחדל תהיה החלת הסנקציות הכלכליות באופן מידי, עד לעמידה ביעדי הגיוס. יודגש כי כבר כעת מצב זה מיושם ביחס לתמיכה במוסדות התורניים, וצפוי להתקיים ביחס לסבסוד שכר הלימוד במעונות היום החל מחודש מרץ הקרוב. משכך, אנו סבורים כי ככל ומטרתו של מערך הסנקציות הינה לעודד את המיועדים לשירות לממש את חובת הגיוס לצה"ל, קיימת סתירה מהותית

בין הצורך האקוטי והמידי בחיילים ובין חידוש מתן הטבות אלו - שעה שאין ערובה לעמידה ביעד הגיוס שהוצב על ידי צה"ל, העומד על 4,800 חיילים חרדים בשנת הגיוס הנוכחית. חידוש ההטבות ללא עמידה ביעדים עלול לשדר לחיילי הגיוס כי הכריכה בין העמידה ביעדי הגיוס והסנקציות הכלכליות אינה ודאית, וכי מצב העולם בו היעדר גיוס אינו מבטל את הסיוע הכלכלי הממשלתי עשוי להימשך גם בעתיד.

בהמשך לכך, ומבלי להמעיט מחשיבות העקרונות שכבר פורטו לעיל, אנו סבורים כי נדרש שכל מנגנון שתכליתו יישום סנקציות כלכליות, על הפרט או על מוסדות, יתבסס על העקרונות הבאים:

1. השפעה אפקטיבית של הסנקציות על הכנסת משק הבית: בבחינת ההטבות הכלכליות הפוטנציאליות עבורן ניתן לשלול את הזכאות בהיעדר היענות לקריאה לגיוס לצה"ל ניתן לבחון הטבות התלויות בהיותו של הפרט לומד במוסד תורני, לצד בחינת הטבות נוספות בעלות משקל משמעותי מסך ההכנסה של משק הבית. הטבות התלויות בסטטוס הלימודים במוסד תורני הינן סבסוד שכר הלימוד במסגרות הסמל המפוקחות ("סבסוד מעונות היום"); תמיכה במוסדות תורניים ("קצבת האברך"); והנחה בדמי הביטוח הלאומי לתלמידי מוסדות תורניים. הטבות נוספות בעלות משקל משמעותי בהכנסת משק הבית עשויות להיות סבסוד דיור (תוכניות "מחיר למשתכן" ו-"מחיר מטרות"); הנחה בתשלומי הארנונה; סבסוד צהרונים לאחר שעות הלימודים; קצבאות נוספות.

2. תחולת הסנקציות על פני פרק זמן ממושך: סיוע כלכלי ממשלתי משמעותי יותר עבור משק הבית ככל שמספר הנפשות גדול יותר, מפני שעלות מימון משק הבית גדלה עם מספר הנפשות. לכן, הגבלת תחולת הסנקציות לגיל צעיר ולתקופה מצומצמת צפויה להגביל את אפקט ההשפעה של הסנקציות בהתאם, כך שנדרש כי טווח השנים בו הסנקציות יחולו על משק הבית יהיה ממושך ויכלול תקופת זמן משמעותית. בהתאם לכך, אנו סבורים כי ככל ולסנקציות הכלכליות ייקבע גיל תפוגה, נדרש שיהיה זה גיל מבוגר שיבטיח משך תחולה ממושך. למעלה מן הצורך, נדגיש כי אין כל הכרח לקשור בין גיל הפטור משירות צבאי – ככל שיישום – ובין משך הזמן שבו מיושמות הסנקציות על הפרט: גיל הפטור מגיוס משקף את הגיל שבו לפרט אין יכולת תרומה משמעותית לאור צרכי צה"ל, ולכן אין טעם בגיוסו. גיל תפוגת הסנקציות, לעומת זאת, משקף את המחיר הכלכלי האפקטיבי לתמרוך לגיוס, אשר עולה עם מועד התפוגה. ככל ועולה הצורך לקטום את תחולת הסנקציות בגיל כלשהו, אנו סבורים כי נכון להשתמש בגיל הפטור ממילואים, באופן שישקף את הפער בנטל המושת על משקי הבית השונים נוכח שירות זה.

3. גיבוש מעטפת חוקתית למניעת יצירת ערוצי מימון עוקפים: תנאי הכרחי להצלחתו של מנגנון הסנקציות הכלכליות הינו גיבוש מעטפת חוקתית שתבטיח כי לא ניתן לייצר צינורות מימון אלטרנטיביים שיאפשרו לעקוף את הסנקציות הכלכליות, באמצעות הזרמת מימון נוסף שיהווה תחליף לאובדן ההכנסה. נדרש כי מעטפת זו תתייחס להיעדר האפשרות למתן הטבות כלכליות נוספות למשק הבית של המיועד לגיוס, להגדלת הטבות הקיימות, וכן להרחבת שירותים בעין להם ערך כלכלי. למותר לציין כי ככל וימצאו מנגנוני הטבות עוקפים לאלו שיכללו בסל ההטבות המותנות בגיוס, כל תכלית חלק זה בחקיקה תעוקר מתוכן. כך, למשל, שינוי מבחן התמיכה

להשתתפות בשכר הלימוד במעונות יום באופן שלא ייקח בחשבון את עיסוק האב – מטעמי מדיניות כזו או אחרת – יאיין את השפעת התניית סבסוד מעונות היום בגיוס לצה"ל. **בהיבט של סנקציות מוסדיות, נדרש לבחון ביתר שאת אפשרות לסבסוד צולב בין תלמידי המוסד במסגרת מנגנון התקצוב הישיבתי, כך שתקציב אשר יועד לתמיכה במוסדות תורניים ולא הוקצה בעקבות אי-עמידה ביעדי גיוס יוקצה לטובת העלאת ערך הנקודה, ולכאורה יועבר למוסד בגין תלמידים שאינם חייבי גיוס, באופן שלא יביא להפחתת תקצוב בפועל.**

בהמשך לעקרונות שהוצגו לעיל, יודגש בשנית כי סנקציות כלכליות הינן אמצעי להשפעה על התנהגותם של פרטים ולא מטרה בפני עצמה, כאשר במקרה זה מטרת הסנקציות הינה הגדלת היקף המשרתים בצה"ל מקרב אוכלוסיית הגברים החרדים. בראי תכלית זו, אנו מוצאים לנכון להדגיש כי אין עוררין על כך שההחלטה על מתן אפשרות לקיומו של מנגנון חוקתי המאפשר קיום מסגרות עבור לומדי תורה בגילאי גיוס הינה החלטה נורמטיבית הנמצאת בסמכותם של קובעי המדיניות, ואינה סוגייה בעלת אופי כלכלי. עם זאת, יש להבהיר כי המנגנון שהונהג במסגרת הסדרי הגיוס בשנים האחרונות, במסגרתו התאפשרה דחיית שירות עד להגעה לגיל המזכה בפטור מגיוס, סותר באופן ברור את הצורך הכלכלי-ביטחוני בהרחבת היקף משרתי החובה בצה"ל. מתן אפשרות להימנעות מגיוס לצה"ל עבור כלל חייבי השירות מקבוצה זו מעקרת את חובת השירות האישי, והופכת את הגיוס דה-פקטו לוולנטרי. יודגש כי מנגנון זה מהווה אפשרות אחת מיני רבות למימוש תכלית זו, וכי להסדר זה באופן פרטני השפעות כלכליות שליליות.

לכן, אנו סבורים כי תחת כל מדיניות שתקבע את היקפי הגיוס, יש לשים דגש על בחינת המנגנון תוך הבטחת גיוסם בפועל של פרטים בהיקפי הגיוס שנקבעו. ללא תלות במתודולוגיה בה ייקבע מספר המתגייסים הנדרש, ישנה חשיבות מכרעת לכך שעצם החלת חובת הגיוס על הפרטים הרלוונטיים תהיה ברורה ומוחלטת, ללא אפשרות לבחירת מסלולים עוקפים או להתחמקות מהחלת הסנקציות. כך למשל, ככל וחברי הוועדה יבחרו לדבוק ביעד מספרי מסוים, לדוגמה היקף מגויסים בגובה של 50% מהמחזור השנתי של בני ה-18 החרדים כפי שמוצג במסמך עקרונות שר הביטחון, ניתן לקבוע מנגנון שבו 50% מהשנתון חייבים בגיוס באופן אישי, בדומה לכלל האוכלוסייה. מנגנון זה יעגן את גיוסם של פרטים בהיקף שנקבע, שעה שלא ישפיע על היעדים בכל מתווה אותו תבחר הוועדה לאמץ.

לסיכום, אנו סבורים כי נוכח הצרכים הביטחוניים שהוצגו על ידי ראשי צה"ל המלמדים על הצורך האקוטי בהרחבת היקף משרתי החובה, לצד הנזק הכלכלי רחב ההיקף שהיעדרותם של משרתי המילואים משוק העבודה גורמת למשק, ולצד צרכים עתידיים שאינם מבשרים על הקלה מספקת בנטל זה, בעת הנוכחית נדרשת הגדלה משמעותית של היקף משרתי החובה בצה"ל. לצד זאת, לאור ההשפעות הכלכליות מרחיקות הלכת הנובעות מהיקף שילוב הגברים החרדים בשוק העבודה בעשורים הבאים, ולשם מניעת ההפסד הכפול במסגרתו חלק ניכר מהציבור החרדי לא מגויס וגם לא משתלב בשוק העבודה, יש לפעול לשינוי ההסדרים שהתקיימו עד לאחרונה ואשר הובילו ליצירת דפוסים כלכליים הפוגעים בצמיחה המשקית.

ניסיון העבר והמחקר הכלכלי מלמדים כי קיימת אפשרות לגבש הסדר אפקטיבי, בהתבסס על העקרונות הבאים: חובת גיוס אישית; סנקציות כלכליות על הפרט המבוססות על קשר ישיר בין החלטות לתוצאות; ביטול המנגנון המאפשר הימנעות משירות צבאי באמצעות פנייה ללימודים במסגרת חליפית וניתוק בין חובת השירות הצבאי למגבלות על כניסה לשוק העבודה. בהמשך לכך, וככל שעמדתנו לעניין עקרונות ההסדר לא תתקבל, אנחנו סבורים כי נדרש שכל מודל שתכליתו ליישם סנקציות כלכליות יתבסס על העקרונות שפורטו: מועד תחולה מידי; השפעה משמעותית של הסנקציות על הכנסת משק הבית; תחולה על פני פרק זמן ממושך ואפקטיבי; מניעת ערוצי מימון עוקפים. בהמשך לכך, נדגיש כי סנקציות כלכליות הינן אמצעי שתכליתו להניע לפעולה עבור מימוש מדיניות רצויה, כאשר במתווה הנוכחי מטרתן להביא להגדלת היקף המשרתים בצה"ל מאוכלוסיית הגברים החרדים. עם זאת, ללא הסדר אפקטיבי כולל התומך בהגדלת היקפי הגיוס, סנקציות כלכליות לא יביאו לתוצאה הרצויה ועלולות להיות אות מתה.

הממונה על התקציבים

יוגב גרדוס

העתק:

ד"ר גיל לימון, המשנה ליועצת המשפטית לממשלה (משפט ציבורי-מנהלי)

עו"ד אסי מסינג, היועץ המשפטי למשרד האוצר

עו"ד הילה ארליך עמר, היועצת המשפטית למשרד הבטחון